

Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst
*Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties*

Een web van haat

De online grip van extremisme en terrorisme
op minderjarigen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Belangrijke rol internet bij radicalisering minderjarigen	5
1.1 Online verspreiding	6
1.2 Meestvoorkomende jihadistische en rechts-terroristische content	8
2. De terroristische dreiging van minderjarigen	11
3. Online radicalisering: een combinatie van factoren	15
3.1 Persoonlijke omstandigheden vragen om maatwerk	15

Inleiding

De AIVD ziet dat minderjarigen steeds vaker een terroristische dreiging kunnen vormen, met name vanuit het jihadisme en rechts-terrorisme. Het aantal minderjarige jihadisten neemt sinds 2023 toe en de AIVD constateert dat de Nederlandse rechts-terroristische beweging sinds 2020 voor een groot deel bestaat uit minderjarigen. Deze jongeren van 12 tot en met 17 jaar consumeren, maken en/of verspreiden bijvoorbeeld terroristische propaganda en hebben online veel contact met andere jihadisten of aanhangers van het rechts-terrorisme. Soms ondernemen zij ook activiteiten die zijn gericht op het plegen van een aanslag of moedigen ze anderen daartoe aan. De AIVD ziet momenteel tientallen minderjarigen die een dreiging vormen voor de nationale veiligheid. De terroristische content die zij kunnen verspreiden bereikt mogelijk vele anderen.

Deze publicatie beschrijft het fenomeen minderjarige aanhangers van het jihadisme en rechts-terrorisme. In dit stuk staan we stil bij het online radicaliseringsproces van minderjarigen. We schetsen de dreiging die minderjarige aanhangers van het jihadisme of rechts-terrorisme voor de nationale veiligheid kunnen vormen. Ook geven we inzicht in de manier waarop deze minderjarigen met terroristisch gedachtegoed in aanraking komen. Tot slot besteedt deze publicatie aandacht aan het belang van maatwerk om dit fenomeen te bestrijden. Met deze publicatie informeert de AIVD partijen binnen de Nederlandse overheid en de Nederlandse samenleving, waaronder ouders en opvoeders, over dit fenomeen. Ook hoopt de AIVD met deze publicatie anderen in staat te stellen tot handelen.

1. Belangrijke rol internet bij radicalisering minderjarigen

Radicalisering vindt plaats onder invloed van veel factoren. Het internet speelt in veel gevallen een belangrijke rol. Al in 2012 benoemde de AIVD het internet als het belangrijkste medium voor de verspreiding van het jihadistische gedachtegoed. De dienst noemde toen in een publicatie het internet de kraamkamer van nieuwe jihadisten en jihadistische netwerken. De jaren daarna constateerde de AIVD dat het internet ook een centrale rol speelt bij de verspreiding van het rechts-terroristische gedachtegoed.

Extremistische en terroristische propaganda is online ruim beschikbaar en eenvoudig toegankelijk. Ook minderjarigen komen daardoor met deze content in aanraking. Deze propaganda wordt vaak verspreid via sociale media en gamingplatforms. Voorbeelden daarvan zijn Discord, Instagram, Roblox, Snapchat, Telegram en TikTok. Verspreiders van extremistische en terroristische propaganda kunnen overstappen naar andere platforms. De AIVD ziet dat zij die stap maken vanwege moderatie of de opkomst van nieuwe platforms.

***Propaganda** heeft als doel mensen te werven of te inspireren vanuit een bepaald gedachtegoed. Ook kan het worden gebruikt om tegenstanders van dat gedachtegoed af te schrikken of te intimideren. **Extremistische propaganda** is erop gericht de democratische rechtsorde te ondermijnen. Deze propaganda kan gewelddadig en niet-gewelddadig van aard zijn. **Terroristische propaganda** heeft als doel de maatschappij te ontwrichten. Bijvoorbeeld door (een deel van) de bevolking ernstige vrees aan te jagen, maatschappelijke veranderingen in gang te zetten en/of politieke besluitvorming te beïnvloeden.*

Minderjarigen maken veel gebruik van het internet en groeien op in een digitale wereld. Zij kunnen daarbij eenvoudig in aanraking komen met extremistische of terroristische propaganda. De vorming van een eigen identiteit – wie ben je, waar geloof je in, waar hoor je bij en met wie ga je om – en het experimenteren daarmee is een belangrijk onderdeel van de adolescentie. Hierdoor kunnen minderjarigen gevoelig zijn voor de invloed van propaganda. Ouders en opvoeders hebben niet altijd goed zicht op de online activiteiten van hun kinderen, of zijn niet in staat om de online ontwikkelingen volledig bij te benen.

1.1 Online verspreiding

Er zijn een aantal manieren waarop minderjarigen eenvoudig extremistische en terroristische propaganda onder ogen kunnen krijgen.

Via open chatgroepen en kanalen

De meest laagdrempelige wijze om met extremistische en terroristische propaganda in aanraking te komen, is via open chatgroepen en kanalen.

Chatgroepen zijn groepen waarin deelnemers (live) online kunnen discussiëren en tekst-, audio-, en beeldmateriaal kunnen delen. **Kanalen** zijn voor iedereen toegankelijke feeds, oftewel verzamelingen van berichten en profielen op sociale media die iedereen kan volgen.

Gebruikers van sociale media hoeven niet altijd zelf naar extremistische of terroristische content te zoeken. Zij kunnen ook onbedoeld en zonder ideologische motivatie met deze content in aanraking komen. Bijvoorbeeld omdat ze zoeken naar politieke thema's, gebeurtenissen in oorlogsgebieden of andere gewelddadige content. Wanneer zij eenmaal extremistische en terroristische content onder ogen hebben gehad, kan dit een startpunt vormen. Algoritmen kunnen zorgen dat gebruikers daarna steeds vaker met nog explicieter materiaal worden geconfronteerd. Dit wordt een online 'fuik' genoemd.

Via besloten chatgroepen

Naast de vele open chatgroepen en kanalen wordt extremistische en terroristische propaganda ook verspreid in besloten chatgroepen. In zo'n besloten groep bepalen beheerders wie zij toelaten en wat de regels zijn. In open chatgroepen en kanalen kan naar deze besloten chatgroepen worden verwezen. Explicietere content wordt meestal binnen deze besloten chatgroepen gedeeld. Dat kunnen bijvoorbeeld afbeeldingen, video's of teksten zijn die het extremistische of terroristische wereldbeeld bevestigen en onderbouwen. Of content die geweld rechtvaardigt en verheerlijkt.

Via online privégesprekken

Extremistische en terroristische propaganda kan ook worden verspreid in online privégesprekken. Deze gesprekken komen vooral tot stand tussen personen die actief zijn in dezelfde online omgevingen, maar elkaar offline niet kennen.

1.2 Meestvoorkomende jihadistische en rechts-terroristische content

De voornaamste terroristische dreiging uit het mondiaal jihadisme komt vrijwel uitsluitend vanuit ISIS. Aanhangers daarvan verspreiden deze inhoud actief online. Het gaat niet alleen om originele ISIS-propaganda die via websites of mediakanalen is verkregen, maar ook om bewerkte, op ISIS-propaganda geïnspireerde content. Binnen deze propaganda worden executies en aanslagen uit naam van ISIS verheerlijkt. Het materiaal schetst vaak een geromantiseerd beeld van het leven in het (toenmalige) 'kalifaat'. Of zet aan tot uitreizen naar een strijdgebied. Het Westen wordt vrijwel altijd als vijand van moslims getypeerd. Daarbij kan worden ingespeeld op de actualiteit, waaronder de koranverbrandingen die in meerdere EU-landen plaatsvonden en de huidige conflicten in het Midden-Oosten.

Aanhangers van het rechts-terrorisme halen hun inspiratie uit meerdere rechts-extremistische stromingen. Het accelerationisme is hiervan het meest bekend. Aanhangers van deze stroming zien terroristische aanslagen als een middel om een rassenoorlog op gang te brengen. Daarna hopen zij een nieuwe witte etnostaat te creëren. De content uit deze hoek onderstreept deze denkbeelden. Rechts-terroristische aanslagplegers worden verheerlijkt en beschouwd als heiligen.

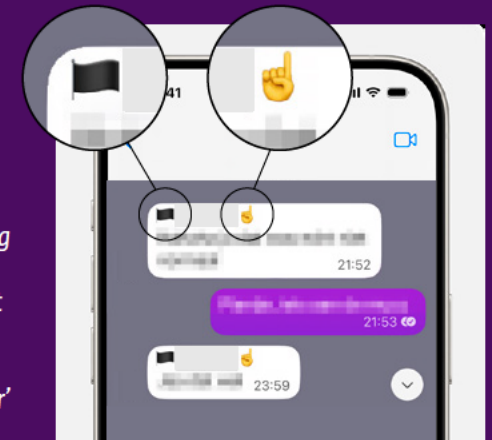
Binnen de rechts-terroristische beweging wordt de omvolkingscomplottheorie aangehangen. Volgens deze theorie verzwakt en/of vervangt een machtige (Joodse) elite het witte ras bewust via massamigratie. Bijvoorbeeld via als links aangemerkte instituties zoals scholen, media en de overheid. In rechts-terroristische content worden verder ideeën overgenomen van onder andere occulte stromingen. Ook het incel-gedachtegoed zien we bij deze groep opduiken. Incel staat voor *involuntary celibacy*. Incels houden 'het systeem' verantwoordelijk voor hun gebrek aan seksuele en romantische relaties met vrouwen.

Hoewel binnen rechts-terroristische stromingen het antisemitisme de boventoon voert, kan ook negatieve aandacht uitgaan naar andere minderheden zoals niet-witte mensen en/of de LHBTIQ+-gemeenschap. Ook kan deze zich richten op overheidsinstituties, zoals de regering, de rechtspraak en de politie. Soms wordt het gedachtegoed gecombineerd met een fascinatie voor grootschalige schietpartijen, zoals *school shootings*, en andere content met buitensporig geweld.

Terroristische propaganda niet altijd direct herkenbaar

Soms is de achterliggende boodschap van geplaatste content overduidelijk. Maar binnen open chatgroepen en kanalen is niet alle extremistische en terroristische propaganda direct te herkennen. Dit komt door het gebruik van subtiele verwijzingen (afkortingen, codetaal en symbolen) naar het gedachtegoed in aansprekende vormen, die makkelijk te verspreiden zijn. Bijvoorbeeld via korte video's of afbeeldingen (*memes*). Daarmee kunnen met name jongeren eenvoudig en laagdrempelig worden bereikt zonder dat dit direct de aandacht van ouders en/of automatische detectiesoftware trekt.

Verwijzingen naar een terroristisch gedachtegoed kunnen in zowel tekst als beeld verstopt zijn. Binnen jihadistische online groepen wordt bijvoorbeeld het woord 'cake' gebruikt als synoniem voor een bom. Of een emoticon van een wijsvinger of een zwarte vlag als verwijzing naar steun aan ISIS (afbeelding 1). Binnen rechts-terroristische online groepen wordt het woord 'kebab' gebruikt om moslims aan te duiden, veelal als doelwit. Voorbeelden daarvan zijn 'kebabdestroyer' of 'let's kill some kebabs'.

Een ander voorbeeld is een op het oog onschuldig plaatje van een poppetje dat een hartje vasthoudt (afbeelding 2). Het weergegeven poppetje is echter Brenton Tarrant, een rechts-terroristische aanslagpleger die in 2019 51 mensen vermoordde.

2. De terroristische dreiging van minderjarigen

De AIVD ziet dat minderjarigen die in aanraking komen met extremistische en terroristische propaganda in snel tempo kunnen radicaliseren. Van minderjarige aanhangers van het jihadisme en rechts-terrorisme kan op verschillende manieren dreiging uitgaan voor de nationale veiligheid.

Instandhouding van terroristisch gedachtegoed

De AIVD constateert dat minderjarige aanhangers van het jihadisme en rechts-terrorisme veelvuldig en over langere perioden terroristische propaganda delen. Het gaat daarbij onder andere om executievideo's, aanslagvideo's, videocompilaties, jihadistische strijdlieden en handleidingen voor het verkrijgen of maken van middelen om een aanslag te plegen. Sommige minderjarigen verspreiden niet alleen kant-en-klare propaganda van bekende terroristische organisaties, maar maken en bewerken deze ook zelf. Zij dragen zo zeer waarschijnlijk bij aan de verspreiding en instandhouding van terroristisch gedachtegoed onder een potentiële nieuwe generatie jihadist en rechts-terroristen.

Het maken of verspreiden van terroristische propaganda is in veel gevallen strafbaar. De AIVD ziet dat veel minderjarigen die dit doen zich hiervan bewust zijn. Daarom proberen zij hun online activiteiten verborgen te houden voor hun omgeving en de autoriteiten. Dit geldt des te meer als zij hier in het verleden al eens voor zijn aangehouden.

Invloed door aanzien

Het online profiel dat gebruikers van online netwerken met terroristische propaganda opbouwen, wordt mede bepaald door de rol die zij vervullen en de manier waarop zij dat doen. Iemand die actief propaganda verspreidt of maakt heeft vaak een hoger aanzien dan iemand die deze content alleen passief consumeert. Ook het beheer van de online omgeving waarin deze content wordt gedeeld, kan statusverhogend werken.

De AIVD constateert dat enkele minderjarigen met hun online activiteiten aanzien binnen de jihadistische of rechts-terroristische scene hebben opgebouwd. De content die zij plaatsen heeft een groot bereik en leidt tot talloze positieve reacties van andere gebruikers uit Nederland en het buitenland. Minderjarige gebruikers met aanzien kunnen een sturende rol in online gesprekken op zich nemen. Andere online gebruikers vragen hen om advies vanwege hun (veronderstelde) ideologische kennis. Hun online aanzien en de hoeveelheid aanspraak die ze hebben, verschilt soms aanzienlijk van hun sociale positie in de fysieke wereld. Deze positieve online feedback en bijbehorende status kan een reden zijn om hun online activiteiten voort te zetten.

Netwerk- en groepsvorming

Minderjarige aanhangers van het jihadisme en rechts-terrorisme bouwen regelmatig online een netwerk van gelijkgestemde minder- en meerderjarigen op. Soms worden zij online benaderd door andere jihadisten of aanhangers van het rechts-terrorisme. In andere gevallen nemen ze juist zelf het initiatief tot contact. Mede omdat online eenvoudig contact kan worden gelegd, kan hun digitale terroristische netwerk in korte tijd sterk toenemen. Het aantal offline jihadistische of rechts-terroristische contacten van minderjarigen is meestal aanmerkelijk kleiner. Wanneer wél sprake is van offline contact, gaat het meestal – maar niet altijd – om contacten in de buurt van de minderjarige. Of om mensen die zich in dezelfde sociale kring bevinden. Bij minderjarigen is dit echter redelijk uitzonderlijk.

Aanslagdreiging: vaak grootspraak maar soms concreet

Het plannen of plegen van aanslagen op basis van hun ideologie is onderwerp van gesprek onder minderjarige aanhangers van het jihadisme en rechts-terrorisme, vooral in online privégesprekken. Dit is zorgelijk. Ook als uitspraken of plannen niet serieus bedoeld zijn. Bijvoorbeeld omdat ze voortkomen uit stoerdoenerij of een schreeuw om aandacht. Deze uitspraken kunnen anderen namelijk wel tot actie inspireren. Bovendien zijn er minderjarigen die wél de intentie hebben om daadwerkelijk tot actie over te gaan. Zo blijkt uit eerdere casussen dat minderjarige aanhangers van het jihadisme en rechts-terrorisme, ondanks hun jonge leeftijd, opvolging gaven aan hun aanslagplannen.

In Nederland zijn in 2023 en 2024 meerdere minderjarigen aangehouden vanwege een aanslagdreiging. Deze aanhoudingen volgden mede na ambtsberichten van de AIVD aan het Openbaar Ministerie. Ook in onder meer België¹ en Oostenrijk² werden minderjarigen aangehouden voor aanslagplanning en in Zwitserland³ en Australië⁴ werden minderjarigen aangehouden voor terroristisch geweld.

Uitreisdreiging minderjarige jihadisten

Minderjarige jihadisten spreken regelmatig over uitreizen naar een strijdgebied om zich aan te sluiten bij ISIS of een andere terroristische organisatie. Hoewel uitspraken ook hier lang niet altijd serieus bedoeld zijn, zoeken sommigen online naar informatie, advies en contacten die hen kunnen helpen. Ook is er soms offline contact met (meerderjarige) personen met eenzelfde doel. Een enkele minderjarige heeft daadwerkelijk actie ondernomen om uit te reizen.

De meeste minderjarigen zien een uitreis pas als een reële mogelijkheid als zij meerderjarig zijn. Bijvoorbeeld omdat zij te jong zijn om zonder toestemming van hun ouders te kunnen reizen, niet zelfstandig kunnen beschikken over reisdocumenten of vinden dat zij nog geen bijdrage aan de strijd kunnen leveren. In die gevallen kan een actie in eigen land als alternatief worden gezien. Sommige jihadisten adviseren minderjarigen dit alternatief en ook ISIS draagt deze boodschap uit.

- ¹ 'Belgische jongen van 14 opgepakt die aanslag op moskee wilde plegen', 23 januari 2025, <https://nos.nl/artikel/2552985-belgische-jongen-van-14-opgepakt-die-aanslag-op-moskee-wilde-plegen>.
- ² 'Verdachte bekend plan voor Swift-concert Wenen, wilde zichzelf opblazen', 8 augustus 2024, <https://nos.nl/artikel/2532363-verdachte-bekent-plan-voor-swift-concert-wilde-zichzelf-opblazen>.
- ³ 'Orthodox Joodse man neergestoken in Zürich, honderden bij wake', 4 maart 2024, <https://nos.nl/artikel/2511364-orthodox-joodse-man-neergestoken-in-zurich-honderden-bij-wake>.
- ⁴ 'Arrestaties om mesaanval op Australische bisschop', 24 apr l 2024, <https://nos.nl/artikel/2517976-arrestaties-om-mesaanval-op-australische-bisschop>.

3. Online radicalisering: een combinatie van factoren

De brede online beschikbaarheid en toegankelijkheid van extremistische en terroristische propaganda draagt zeer waarschijnlijk bij aan een blijvende jihadistische en rechts-terroristische dreiging. De virtuele wereld biedt anoniem en laagdrempelig toegang tot extremistische en terroristische content, vergemakkelijkt het in contact komen met gelijkgestemden en de vorming van vriendschappen en nieuwe netwerken. Daarnaast gebruiken jihadistische en rechts-terroristische groeperingen en hun aanhangers deze platformen om anderen te werven, aan te moedigen om over te gaan tot ideologisch gemotiveerde acties of hen daarbij te ondersteunen. Deze ontwikkelingen raken ook minderjarigen.

Hoewel niet elke minderjarige die met terroristische propaganda in aanraking komt de onderliggende ideologie overneemt en/of bereid is om tot ideologisch gemotiveerde acties over te gaan, zijn minderjarigen extra kwetsbaar voor invloeden van buitenaf. De AIVD constateert dat een deel van de minderjarigen waarschijnlijk verstrikt raakt in een jihadistische of rechts-terroristische ideologie door een combinatie van overmatige blootstelling aan terroristische propaganda, hun identiteitsontwikkeling en psychosociale problematiek.

3.1 Persoonlijke omstandigheden vragen om maatwerk

Met deze publicatie legt de AIVD uit hoe minderjarigen online eenvoudig in aanraking kunnen komen met extremistisch propagandamateriaal en een netwerk van terroristische contacten kunnen opbouwen. Dit kan leiden tot snelle radicalisering en een concrete terroristische dreiging.

Om de betrokkenheid van minderjarigen bij terrorisme tegen te gaan, is volgens de AIVD maatwerk nodig. Soms kan de terroristische dreiging van een minderjarige worden weggenomen met begeleiding, die helpt om los te komen van het jihadistisch of rechts-terroristisch gedachtegoed. In andere gevallen is deze benadering waarschijnlijk niet effectief genoeg. Dan is het betrekken van bijvoorbeeld de jeugdstrafrechtketen gewenst.

Het benodigde maatwerk omvat daarom (een combinatie van) hulpverlening, begeleiding en een strafrechtelijk kader. Nauwe samenwerking tussen het sociale domein, het zorgdomein en veiligheidsketenpartners waaronder de AIVD, kan in dit benodigde maatwerk voorzien.

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Postbus 20010 | 2500 EA Den Haag
aivd.nl

April 2025